

ванням в нашій країні таких робітників ДАІ, які складають штрафи собі до кишень, чи суддів, що, нехтуючи обов'язком діяти в рамках закону, використовують його неналежним чином, аби тільки розібратися з особистими матеріальними проблемами й скоріше закрити судову справу, наша держава має загрозу схожості на піратство на узбережжі Сомалі, з чим вже миритися не можна.

При реформуванні системи органів юстиції, вважаємо, серед населення добре проводити акції довіри. Для прикладу, поліціанти можуть приїжджати до дитячих садків або шкіл та спілкуватися з дітьми, розповідаючи про правила дорожнього руху, про те, як захистити себе в небезпечних ситуаціях тощо. Тоді у кожного громадянина держави з самого дитинства буде виховуватись повага до органів поліції, відчуття захисту, впевненість, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [6].

Отже, Україна – європейська держава, нам необхідно відповідати цьому статусу. Ми визначили: покарання – запорука запобігання всім діям, які загрожують правопорядку, стабільності та спокою в громадянському суспільстві.

1. Про правила етичної поведінки: Закон України від 17.05.2012 р. № 4722-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4722-17/ed20150426#Text>.

2. Рішення «Про затвердження Кодексу суддівської етики» від 22.02.2013 р. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>.

3. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів від 24.04.2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text>.

4. Професія юриста: Ратнівська районна держ. адміністрація / веб-сайт. URL: <http://ratadmin.gov.ua/upravlinnia-iustytisii-informuie/item/622-profesiya-yurysta>.

5. Данилюк А. Прагнення до влади як одна з характерних форм вияву людської агресивності: аналітично-інформаційний журнал «Схід». Київ: 2006. с. 1-17.

6. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст.141.

**Задаля Дмитро Костянтинович**  
доцент кафедри  
загальноправових дисциплін,  
кандидат юридичних наук

**Шеремет Анна Володимирівна**  
студентка юридичного факультету

*(Дніпропетровський державний  
університет внутрішніх справ)*

## **ІСТОРИЧНІ ДЖЕРЕЛА ДЕОНТОЛОГІЇ ЯК НАУКИ І НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Термін «деонтологія» походить з грецької і означає науку, якою вона повинна бути. Цей термін іноді використовують для позначення етичної частини вивчення людських проблем, обсягу (яким він повинен бути), різних моральних вимог людського життя та взаємозв'язку між ними. Деонтологія – вчення про мораль і моральні проблеми. Цей термін був введений утилітарним філософом І. Бентамом, щоб вказати, що моральна теорія – це моральна наука. Деонтологія відображає поточні та майбутні внутрішні процеси. Для неї дуже важливі майбутні ідеї, дії, необхідна і доречна робота. Для останніх найбільшою рисою є внутрішнє ставлення людей до дійсності, що відображається на обов'язках юристів: спілкуванні, прийнятті рішень, розумінні явищ тощо. Обов'язок – це поняття ширше, ніж усі інші поняття, оскільки основним поняттям тут є внутрішній процес-думка, а не дія. З точки зору почуття відповідальності, його ступінь відповідає певним особистим нормам, що характеризуються високою якістю.

Якщо І. Бентам використовував термін «деонтологія» для позначення загальної моральної доктрини, то пізніше деонтологію почали відрізняти від моральних цінностей загалом. Тож, деонтологія формується відповідно до вимог суспільної моралі і є специфічною системою знань про належне [1].

Відповідні та питання знаходять свої форми у різних формах, що складають основу наукового предмета, і ґрунтуються на конкретних нормах, принципах поведінки, моральному чи соціальному

рівні відповідно до індивідів, груп людей та всього суспільства ідеально підходить для проведення досліджень. До недавнього часу у вузькому розумінні деонтологію також називали професійною етикою лікарів – системою етичних стандартів для виконання обов'язків медичних працівників. У складі медицини формується спеціальна доктрина-медична деонтологія [2, с. 142].

На нашу думку, витoki деонтології можна знайти в античності, коли існував суспільний поділ праці, який зробив людину відносно самостійним утворенням і започаткував професійне відокремлення соціальних груп у суспільстві. Суспільний поділ праці (на ранній стадії становлення держави: відокремлення скотарства як окремої сфери суспільної діяльності, відокремлення ремесла від сільського господарства, поява купців, які займалися лише спілкуванням; пізніше поява багатьох професій, пов'язаних з розвитком економічних, політичних, соціальних та культурних відносин у країні та за її межами, зробило людей залежними один від одного. Поки існує таке суспільство, ця залежність завжди буде існувати скрізь: продавці та покупці, лікарі та пацієнти, викладачі та студенти, юристи та клієнти тощо. Відносини з державою базуються на владному підпорядкуванні: одна сторона є режимом, інша – підпорядкованістю. Ця підпорядкованість має ієрархічний характер, сповнена надмірної влади, зловживання владою: порушення свободи, честі, гідність іншої сторони, порушення принципів соціальної справедливості. Людство знайшло гарант, який би стояв на заваді надлишку влади. Цим гарантом стало право [2, с. 156].

Так, кожна історична епоха і кожна країна пред'являла свої деонтологічні вимоги до юриста, що діє в сфері юридичної практики і має певні владні повноваження. Наприклад, епоху Відродження відомий лікар і хімік Т. Парацельс писав, що сила лікаря в його серці, що найважливіша основа медицини - любов. Є й інші приклади. Інтенсивний розвиток медичної деонтології отримав у нашій країні завдяки внеску вчених післявоєнного періоду. Поступово у всіх країнах світу йшов процес формування, а потім організаційно-методичного оформлення професійної юридичної освіти. Перші університети, що з'явилися в XI-XIII століттях мали юридичні факультети в Болоньї, Падуї, Кембриджі, Саламанці, Парижі, де отримували освіту юристів.

Різким поворотом у формуванні адвокатської професії став період розвитку буржуазних відносин і формування правового світогляду. З кінця XI століття до перемоги Французької революції світогляд законного світу став класичним світоглядом буржуазного суспільства. Ці погляди знайшли яскраве вираження у Франції в Декларації прав людини і громадянина (1789), в США - в Декларації прав Вірджинії (1776), Декларації незалежності США (1776), Конституції США (1787), Білль про права (1791). Що правда, імпульс цьому процесу дала Голландія завдяки відбулася тут першої буржуазної революції і особливо Великобританія в таких документах, як Петиція про права (1628 р.), Habeas Corpus Act (1679 р.) і Білль про права (1689 р.), що виникли в період революційних перетворень. Ідеалізація права, властива раннім етапам капіталізму, суттєво сприяла появі інтересу до адвокатської професії [3]. Досвід, накопичений у західноєвропейських країнах у сучасний час, став одним із важливих етапів у розвитку деонтологічних характеристик юриста.

Варто зазначити, що принципи та норми деонтології залежать від рівня соціально-економічного розвитку, соціально-політичної системи, способу життя, менталітету людей, етнічних та релігійних традицій. Деонтологія була органічно інтегрована в систему духовної культури.

Слід також наголосити на роботі В. Горшенєва, який вважається засновником науки «юридична онтологія». Дослідник зробив спробу узагальнити всю інформацію про кваліфікацію юриста для розгляду адвокатської професії в кількох аспектах: а) адвокат як особа; б) юрист як політичний діяч; в) юрист як фахівець; г) юрист як носій високих моральних цінностей; д) естетична культура юриста. Теоретичні положення та висновки основу для подальшого розвитку системи філософії та етики у професійній діяльності юристів.

Отже, деонтологія зазвичай розглядається і досі вважається розділом етики, що аналізує проблеми мита та дебіторської заборгованості в міжособистісних відносинах (деонтологія у вузькому розумінні). Ця концепція деонтології, як уже зазначалося, звужується до міркувань щодо професійної поведінки, включаючи моральні установки, яких повинен дотримуватися фахівець. Деонтологія (як у вузькому, так і в широкому розумінні) однаково застосовна до будь-якої професійної діяльності, яка передбачає співпрацю з людьми і не може перевищувати етику. Професіонал займається соціальною діяльністю зі своїм суб'єктивним світом почуттів, переживань, прагнень, способу мислення, моральних суджень. Вони вирішують питання про його діяльність - впровадження знань у процесі вирішення соціальної проблеми та здатність створити сприятливу атмосферу для досягнення бажаного результату.

1. Бризгалов І. В. Юридична деонтологія: Короткий курс лекцій / І. В. Бризгалов. 3-тє вид. К. : МАУП, 2003. 48 с.
2. Скакун О. Ф. Юридична деонтологія : підручник / О. Ф. Скакун, Н. І. Овчаренко; Під ред. проф. Скакун О. Ф. Х. : Основа, 1999. 280 с.
3. Сливка С.С. Юридична деонтологія. Правнича етика. Професійна культура. Львів. 2008. URL: <https://helpiks.org/6-38880.html>.

**Наливайко Лариса Романівна**  
проректор, доктор юридичних наук,  
професор, Заслужений юрист України

**Нестерцова-Собакарь  
Єлизавета Андріївна**  
студентка юридичного факультету

*(Дніпропетровський державний  
університет внутрішніх справ)*

## **ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ФАКТИЧНА ПІДСТАВА ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Соціальною та юридичною протилежністю правомірної поведінки є правопорушення, причини скоєння багатьох з яких, як правило, полягають у прагненні окремих осіб задовольнити свої потреби способом, що суперечить вимогам правових норм. Саме оцінка дій і вчинків відповідних суб'єктів становить основну ознаку правопорушення, адже це і є поведінка, яка не збігається з вимогами норм права, не відповідає правовим приписам, суперечить їм, заборонена правовою нормою, порушує певні заборони, не виконує обов'язки, встановлені правовими нормами, тощо.

Правопорушення є тим суспільним феноменом, який протягом розвитку світової цивілізації викликав пильну увагу науково-теоретичної думки, вивчався одночасно філософією, соціологією, психологією та спеціальними юридичними науками. Однак, попри окремі дослідження монографічного характеру, сучасні методологічні проблеми з'ясування сутності та змісту протиправних діянь, поки ще залишаються без належного наукового опрацювання, насамперед в частині здійснення аналізу правопорушення як міжгалузевого правового поняття, самостійної правової категорії, а також фактичної підстави юридичної відповідальності. Остання може виражатися як у сумлінному виконанні юридичних обов'язків, що виходить за межі формального дотримання правових приписів, так і в реакції держави на вчинене особою протиправне діяння та застосування до неї встановлених у законі несприятливих наслідків (стягнення, покарання чи інших обмежень) [1].

«Природу юридичної відповідальності, – слушно зазначає В. Гришук, – слід шукати в людині і у її нерозривному зв'язку з суспільним середовищем, яке її оточує. Юридична відповідальність має соціально-комутативну (інтерсуб'єктивну) природу і пов'язана з емоційно-вольовою сферою людини...» [2, с. 323].

Юридичну відповідальність, як наслідок скоєного протиправного діяння, переважно визначають як: 1) визнану державою здатність особи (громадянина, установи, органу держави, посадової особи тощо) звітувати про своє протиправне діяння і зазнавати на собі заходів державно-примусового впливу у формі позбавлення благ, які безпосередньо їй належать [3, с. 11]; 2) обов'язок особи зазнавати певних позбавлень державно владного характеру, передбачених законом, за скоєне правопорушення [4, с. 159]; 3) передбачений нормативно-правовими приписами обов'язок правопорушника зазнати негативних юридичних наслідків за вчинення правопорушення [5, с.345]; 4) закріплений у законодавстві і забезпечуваний державою юридичний обов'язок правопорушника пізнати примусового позбавлення певних цінностей, що йому належать [6, с. 133].

Також у цьому контексті досить вдалою видається позиція В. В. Іванова, який вказує, що юридична відповідальність є особливими охоронними правовідносинами, в яких, з одного боку, стоїть держава в особі її органів, а з іншого, – правопорушник, тобто особа, яка винна, порушила норми права, що встановлюються державою. Саме остання обставина і визначає той факт, що такі правовідносини є імперативними і полягають в обов'язку і праві державних органів застосувати до правопо-